

Critics - Point

...2019...

Σοφία Γκουμπαιντούλινα *über alles* και
έλληνες συνθέτες—κοχλίες εν μέσω Κατακλυσμού;

Ύψογη (μετά πόσα χρόνια;) βραδυά στην ΚΟΑ!

9/2019.

του ΓΙΩΡΓΟΥ ΛΕΩΤΣΑΚΟΥ.

ΠΕΝΤΕ ΣΥΝΑΥΛΙΕΣ ΜΕ ΤΙΤΛΟ *Κύκλος Άκκορντεόν*, όλες με συναρπαστικά προγράμματα (για όσους βέβαια περισεύει χρόνος) που εισάγουν σε ελάχιστα γνωστούς μουσικούς κόσμους, συνδεδεμένους με το κοσμαγάπητο, *άλλ'* ελάχιστα αξιοποιημένο από τη μεγάλη μουσική, αερόφωνο με ελεύθερα παλλόμενες γλωπτίδες (*free-reeds*), πιστώνονται στο *αργά*, *άλλ'* ως τώρα σταθερά αυξανόμενο ενεργητικό του κρατικοποιημένου (ούτως ή *άλλως* ευτυχώς!) Μεγάρου. Διάλεξα δύο μόνον απ' αυτές, την δεύτερη.

Άρχίζω έτσι με την πρώτη δίχως το δημιουργό του, *αείμνηστο* Θόδωρο Αντωνίου (1935-2018) εμφάνιση του πολύτιμου *Έλληνικού Συγκροτήματος Σύγχρονης Μουσικής* (ίδρ. 1967), με αρχιμουσικό του *Ίακωβο Κονιτόπουλο*, με έργα τριών ζώντων *Ελλήνων* συνθετών, και της μέγιστης Τατάρας Σοφία Γκουμπαιντούλινα, μετά την οποία μάς ήταν *αδύνατον* να *ακούσουμε* *ό,τιδήποτε άλλο*, πολύ περισσότερο την κατακλειδα του προγράμματος, *Τρία τάνγκο για ένόργανο σύνολο*, (ένορχήστρωση Κονιτοπούλου) του *αξιόλογου* μ^{έν} *άλλ'* *αφόρητα* πολυπαιζόμενου και πλημμυρίζοντος όλες τις συναυλίες του κύκλου, *αργεντινού* ΑΣΤΟΡ ΠΙΑΤΣΟΛΑ [*Astor Piazzolla*, 1921-1992]. Τα τρία *έλληνικά* έργα, δ^{έν} πρόσθεσαν τίποτε *καινούργιο* *άλλα* και δ^{έν} *αφαίρεσαν* τίποτε

ἀπὸ τὴν παγιωμένην ἀγαθὴν εἰκόνα γιὰ τοὺς συνθέτες. Καὶ τὰ τρία ἄφησαν λίγα πολὺ τίς ἴδιες ἐντυπώσεις, δολιχοδρομίες ἤχοχρωματικῶν σχηματισμῶν, διάρκεια μεγαλύτερη ἐκείνης πὺ προσιώνιζαν οἱ ἐναρκτηρίες προτάσεις τους, σελίδες συνήθως μὲ ὑποτονικούς συγκινησιακούς κραδασμούς. Ἐκεῖνο ὅμως πὺ εἶχε ἀπείρως μεγαλύτερη σημασία ἀπὸ ὁποιοδήποτε ἔργο, ἦταν ἡ ἐπανεμφάνιση ζώντων Ἑλλήνων συνθετῶν στὸ Μέγαρο, σὲ καιροὺς ὅπου ἡ Ἔντεχνη Ἑλληνικὴ Μουσικὴ, τελεῖ ὑπὸ λυσσαλέο διωγμὸ: παγώσαμε συνειδητοποιώντας πόσον καιρὸ δὲν ἀκούμε ἔργα καὶ ζώντων Ἑλλήνων συνθετῶν. Μέχρι σημείου νὰ ἀποδυναμώνουν τὴν διαχρονικῶς σχηματιζομένη μέσα μας εἰκόνα τοῦ ὕφους καὶ τῶν ἐπιδόσεων καθενός. Ὀλόψυχα εὔγε στὸν Ἰάκωβο Κονιτόπουλο, πὺ ἡ διεύθυνσή του δὲν ἄφησε σκιά ἐνδοιασμοῦ γιὰ τὴν ἀποτίμησή μας τῶν συνθέσεων. Λίγα λόγια γιὰ τὰ τρία ἔργα:

1. ΧΑΤΖΗΜΙΧΕΛΑΚΗΣ, ΓΙΩΡΓΟΣ (γ. 1959): *Φολκλωρικόν Ὁξύ VI*, γιὰ φλάουτο, κλαρινέτο, κόρνο, μπαγιάν, πιάνο, κρουστά, βιολί, βιόλα, βιολβτσέλο καὶ κοντραμπάσο (2018). Διογκωμένη ἐνορχήστρωση παλαιότερου κομματιοῦ γιὰ τσίμπελ καὶ πιάνο, γραμμένου γιὰ τὴν Ἀγγελίνα Τκάτσεβα. Ἀσυζητητεῖ οὔτε...φολκλωρικόν, οὔτε ὀξύ. Ὑποσχετικὴ ἀρχὴ ἐλκυστικῶν ἤχοχρωματικῶν συνδυασμῶν, οἶονεὶ «ἰσοκρατημάτων» σὲ μεγάλες χρονικὲς ἐπιφάνειες, ἐναλλασσόμενοι ἰριδισμοί, ἓνα *fff* τῶν τριῶν πνευστῶν, καταλήγουν τελικῶς σὲ μακρηγορία ἀποδυναμώνουσα τὴν προσοχή.

2. ΤΣΟΥΓΚΡΑΣ, ΚΩΣΤΑΣ (γ. 1966): *Cantus firmus* [λατ.= Μέλος σταθερόν] γιὰ σόλο μπαγιάν (δίχως πλήκτρα, ἐν ἀντιθέσει μὲ τὸ ἀκκορντεόν, κ.κ. συντάκτες τοῦ προγράμματος!), γραμμένο τὸ 2011, ἄψογα παιγμένο ἀπὸ τὸν Παναγιώτη Ἀνδρέογλου. Ἄφησε τὴν ἐντύπωση διπτύχου (I. ἀργό, μᾶλλον ζοφερό II. γοργό, μοτορικόν). Ἐνδεχόμενη συντόμευσή του ἴσως συγκεκριμενοποιήσῃ περισσότερο μουσικὲς εἰκόνες πὺ ἀναμφισβήτητα ὑπόσχονται οἱ ἀρχὲς καὶ τῶν δύο μερῶν.

3. ΖΕΡΜΠΙΝΟΣ, ΧΡΗΣΤΟΣ (γ. 1950): *Στὴ σκιά τοῦ κόσμου μὲ τρεῖς νότες*, γιὰ ἐνόργανο σύνολο (ἴδιο ἀκριβῶς μὲ τοῦ ἔργου Χατζημιχελάκη· 2018): σειρά ωραιότατων μουσικῶν ἰδεῶν: — ἀνάγλυφο σόλο βιολιού, ἐλκυστικὸ σόλο πιάνο, κάτι σὰν ρυθμικὰ σφύζον *prestissimo*, μὲ ώραῖες συνηγήσεις, σόλο φλάουτο ἄλτο, πὺ καταλήγει σὲ διακριτικὴν ἀντίστιξη μὲ τὸ κλαρινέτο καὶ ἓνα φινάλε μὲ στιγμιότυπα γοργῶν τριήχων. Περισσότερο ἐπεξεργασία τους, ἴσως εἴτε θὰ ἐνίσχυε τὴν ὅποια συνοχὴ ὅλων αὐτῶν, εἴτε θὰ ὀργάνωνε ἐπὶ τὸ «αἰχμηρότερον», ἄς ποῦμε τίς ἀντιθέσεις τους.

Όμως, μουσικό θαῦμα θαυμάτων, οὐρανόθεν Ἀποκάλυψη, τὸ ἔργο τῆς τρισμέγιστης Τατάρας ΓΚΟΥΜΠΑΪΝΤΟΥΛΙΝΑ, ΣΟΦΙΑ ΑΣΓΚΑΤΟΒΝΑ [ρωσ. Софія Асгáтовна Губа́йдúлина, γ. 1931] *In Croce* [ἰταλ. Ἐπί τοῦ Σταυροῦ], γιὰ βιολοντσέλο καὶ μπαγιάν (1992), πού ἀπέδωσαν σὲ συμπαρασύρουσα πνευματικὴ μεταρσίωση, ἀντιστοίχως οἱ Κώστας Θεός καὶ Παναγιώτης Ἀνδρέουγλου. Πρὶν καλὰ-καλὰ συνειδητοποιήσεις πόσο διακριτὸς εἶναι ὁ ρόλος τῶν δύο ὀργάνων, ἔχεις ἤδη περάσει σὲ ἄλλο Γαλαξία, ὅπου ὁ χρόνος, εἶναι κάτι ἀπείρως σημαντικότερο ἀπὸ μουσικὴ συντεταγμένη: ΣΥΜΠΑΝΤΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ, ὅπως μόνον ἓνας Ἄλμπερτ Αἰνστάϊν ἢ ἓνας Στῆβεν Χώκινγκ μποροῦσαν νὰ συλλάβουν. Ἀδύνατον νὰ παρακολουθήσεις «ἐγκεφαλικά» τὸ ὅποιο προεικαζόμενο «μεγαλοφυῶς ἀσύνηθες» στὴν ἀλληλουχία φθόγγων, συνηγήσεων καὶ τέμπι. Ἄκουσμα ἀνεξήγητης μαγείας, λειτουργοῦσε σὰν οἶονεὶ ὑπερδιαστημόπλοιο πού σὲ μετέφερε σὲ ἄλλους Γαλαξίες πρωτόγνωρης μουσικῆς καὶ ψυχοπνευματικῆς εὐασθητοποιήσεως. Ὅλη ἡ ἐμπειρία κορυφώθηκε ἀνεπαισθήτως σὲ μιὰ ὀπτασία δαντικῆς Κολάσεως, πρὶν συνεχίσει τὴν «ἡρεμότερη» καὶ ἀτέρμονα πορεία τῆς πρὸς ἀγνωστες, ὑπερκόσμιες ἐσχατιές. Θυμήθηκα τὰ ἐφάμιλλα τῶν Παθῶν τοῦ Μπάχ ἢ τοῦ μοτσάρτειου Ρέκβιεμ, Πάθη κατὰ Ἰωάννην τῆς, (διάρκεια: 92' 50'') πού τὸ β' δεκαήμερο τοῦ Ἀπριλίου 2011, μὲ συγκλόμισαν στὴν αἴθουσα Ντιμίτρι Σοστακόβιτς τῆς Φιλαρμονικῆς Ἀγ. Πετρούπολεως, Ταπεινὰ προσκυνῶ στὴν Σοφία Ἀσγκάτοβνα Γκουμπαιντούλινα, μιὰ ἀπὸ τίς γιγάντιες μορφές τῆς μουσικῆς ὄλων τῶν ἐποχῶν. Χαλάλι μπόλικκα βάσανά μου μιᾶς ζωῆς, μπροστὰ στὴν ἀποκάλυψη τοῦ μουσικοῦ τῆς μεγαλείου. (ΜΜΑ, αἶθ. Δημήτρης Μητρόπουλος).

* * *

ΑΨΟΓΗ ΒΡΑΔΙΑ (ἀλήθεια, μετὰ πόσα χρόνια; ἄστε το καλλίτερα..) στὴν ΚΟΑ ὡς σύλληψη καὶ δομὴ προγράμματος, ὑπέροχη μουσικὴ (ἀπὸ τὸ Α ὡς τὸ Ω, σὲ ὑψηλοτάτου ἐπιπέδου ἐρμηνεῖς, ἀπὸ τὸν προηγούμενο καλλιτεχνικὸ τῆς διεθνότη, ἀρχιμουσικὸ Βασίλη Χριστόπουλο καὶ τὸ σολίστ, νεότατο ἀλλ' ὑποσχετικότατο Τσέχο βιολιστὴ Γιὰν Μράτσεκ [Jan Draček, γ. Πίλζεν, 1991].

1. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΓΙΟΥ, ΧΡΙΣΤΟΣ (γ. 1967): *Τὸ Ταξίδι τοῦ Ἰωνάθαν* [Jonathan's Journey], συμφωνικὸ ποίημα κατὰ τὴ νουβέλα τοῦ Ρίτσαρντ Μπάχ [Richard Bach, γ. 1936], *Ὁ Γλάρος Ἰωνάθαν Λίβινγκστον* [Jonathan Livingston Seagull, α' ἔκδ. 1970]. Πρώτη φορὰ σὲ 60 χρόνια ἀσκήσεως τοῦ μουσικοκριτικοῦ λειτουργήματος, εἶδα τὸ ἑλλη-

νικό κοινό να υποδέχεται (δικαίως!!!) με παρ' ὀλίγον...ἀτέρμονα και ἀείρροο Νιαγάρα χειροκροτημάτων ἑλληνικό ἔργο και μάλιστα παραγγελία τῆς Κ.Ο.Α., ὅπως... και ἡ ἠχοκουρελοῦ τοῦ ὠνασσηγέννητου τραγουδοποιῦ πού εἶχε μάλιστα τὴν ἀφέλεια (Θοῦ Κύριε...) να ὁμολογήσει ὅτι «μελοποίησε» ἐντὸς 12ημέρου (1-12 Ἰαν. 2019) τοὺς 134 ἐνδεκα-συλλάβους τῆς *Παιδικῆς Σταυροφορίας* τοῦ Μπέρτολτ Μπρέχτ. Ἄλλο τραγουδοποιός (και δὴ νερόβραστος) και ἄλλο συνθέτης ὑψηλοτάτης τεχνικῆς και τεράστιας ἀκροαματικῆς πείρας ὅπως ὁ Παπαγεωργίου: ὅ,τι δικό του ἔχω ἀκούσει ὄντως με καθήλωσε, ὅπως ἄλλοτε και τὸ παρόν (πρέπει να γράφτηκε τὸ 2018). Ἀποτελεῖται ἀπὸ 10 σύντομα μέρη, πού τελικῶς μᾶς φάνηκαν σάν 5: 1. Ὁ κόσμος τῶν γλάρων 2. Ὁ Ἰωνάθαν. 3. Τὸ σμῆνος. 4. Πτώση και νέα ἀπογείωση τοῦ Ἰωανάθαν, 5. Ἀσκήσεις πτήσεως. 6. Καταρρίπτοντας τὸ ὄριο τῆς ταχύτητος. 7. Φθόνος/Δίκη/Ἐξορία. 8. Μοναξιά. 9. Φώτιση. 10. Ἐξοδος (πρὸς τὸν Παράδεισο) και τελικός ἀποχαιρετισμὸς στὸ σμῆνος.

Μέγας γνώστης τῶν πιανιστικῆς γραφῆς κάθε ἐποχῆς, ὡς συνθέτης πιανιστικῶν ἔργων, ὁ Παπαγεωργίου ἀποδείχθηκε και ἐξ' ἴσου μέγας ἐνορχηστρωτής. Σημειώσαμε 5 χαρακτηριστικὰ «στιγμιότυπο» ἀπὸ ἔργο λακωνικό, ἀλλ' ζωηρότατης ἐκφραστικῆς εὐγλωττίας, πού θέλεις να ξανακούσεις μετὰ τὸν ὕστατο φθόγγο α) Ἀρχίζει με σόλο κόρνου πάνω σὲ ὑποβλητικότερο ψίθυρο ἀρμονικῶν τῶν βιολιῶν, ἀπάγοντα σὲ **tutti** και σὲ τονικότατη μελωδία—σύνολο διάσπαρτο με μαγευτικούς ἤχους φτερουγισμάτων ἢ κρωγιῶν β) Ἀλαργινότατη ὑπόμνηση Ρίχαρντ Στράους καταλήγει σὲ ὑπέροχο **cantabile** πρωτότυπων ἠχοχρωματικῶν συνδυασμῶν γ) γοργὸ ρυθμικά, πάνω σὲ σχῆμα τριήχων; δ) πλήρης ταύτιση ἀρμονίας και συνηχίσεων με τὴν ἔννοια ἠχόχρωμα. Ὁραιότατο σόλο κλαρινέτου ε) ὑπερκόσμια μετεώριση, **cantabile** ψυχῆς. Γιὰ τὴν Ἱστορία: ὁ ἀλησμόνητος **Μιχάλης Ἀδάμης** (1929-2013), τὸ 1977 εἶχε συνθέσει και ἐκεῖνος, πάνω στὴ νουβέλα τοῦ Ρίτσαρντ Μπάχ ἓνα *Γλάρο*, ἐκδοχὴ II, γιὰ φλάουτο, κοντραμπάσο, μεταλλόφωνο και μαγνητοταινία, παιγμένο μᾶλλον στὴν *Ἑλληνοαμερικανικὴ Ἐνωση*. Θυμοῦμαι ἓνα ἔργο ἄκρως ἐνδιαφέρον πού ὅμως ὡς ὕφος και γραφὴ ἀπεῖχε γαλαξιακὲς ἀποστάσεις ἀπὸ τὸ διαμαντάκι τοῦ Παπαγεωργίου.

2. ΜΠΡΑΜΣ, ΓΙΟΧΑΝΝΕΣ [**Brahms, Johannes**, 1833-1897]: *Κοντσέρτο γιὰ βιολί και ὀρχήστρα*, ρε μείζ., ἔργο 77, παγκ. α' ἐκτ. Λειψία, Πρωτοχρονιά 1879, ἀπὸ τὸ μεγάλο βιολιστὴ **Joseph Joachim** (1831-1907), στὸν ὁποῖο και εἶναι ἀφιερωμένο, με ἀρχιμουσικὸ τὸ συνθέτη. Ἐνας 28χρονος σολίστ, ὄνειρώδους τονικῆς ἀκριβείας και τέλειας

